MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Mantas Varaška

VALSTYBĖS VADOVO ĮGALIOJIMŲ TRUKMĖS PROBLEMA VALSTYBĖS VALDYMO FORMOSE: LYGINAMASIS ASPEKTAS

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2012

Disertacija rengta 2004–2012 metais Mykolo Romerio universitete.

Moksliniai vadovai:

Prof. dr. Juozas Žilys (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. dr. Egidijus Jarašiūnas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S) (2004–2011)

Disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. dr. Vytautas Sinkevičius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

Prof. dr. Armanas Abramavičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. dr. Egidijus Šileikis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Solveiga Cirtautienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Edita Žiobienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Oponentai:

Prof. habil. dr. Mindaugas Maksimaitis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. dr. Ringolds Balodis (Latvijos universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2012 m. balandžio 20 d. 14 val. Mykolo Romerio universiteto konferencijų salėje (I-414 aud.).

Adresas: Ateities 20, LT-08303, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiųsta 2012 m. kovo 20 d.

Su disertacija galima susipažinti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo (Gedimino pr. 51, Vilnius) ir Mykolo Romerio universiteto (Ateities g. 20, Vilnius) bibliotekose.

Mantas Varaška

THE PROBLEM OF TERM LIMITS OF HEAD OF STATE IN VARIOUS FORMS OF GOVERNMENT: COMPARATIVE ASPECT

Summary

The greatness of power must be compensated by the brevity of the duration.
Charles Montesquieu, *The Spirit of the Laws,* 1748

Barring rare exceptions, the provisions on presidential term limits are enshrined in the constitutions of all republics in the world. Comparison of the current versions of constitutions alone will demonstrate in an enormous variety of provisions on presidential term limits. In different constitutional systems, relevant provisions limit the term of head of state in a republic to several years at one extreme, and provide for an indefinite term, at the other.

In case of **monarchies**, the preliminary assessment of the content of constitutions, constitutional provisions and customs enables us to argue that they also set out various requirements as to term limits of a sovereign. The monarch's oath, adulthood, marriage, religion, place of residence, and other legal provisions constitute the system of term limits of this institution. The constitutions in different monarchies provide for fairly diverse requirements as to term limits of head of state, and the content of these requirements depends on the constitutional definition of this form of government.

Even in modern monarchies or republics, the variety of constitutional provisions on term limits of head of state leads to the consideration of the reasons behind these differences. In case of republics, the US Constitution of 1787 enshrined the presidential office for the first time in history; within the following twenty-five years (and up to the adoption of other constitutions in South America), it launched and established by custom a very clear and scientifically-based system (minutes of 1787 Philadelphia Constitutional Convention) of the main features of term limits of head of state (two four-year terms).

However, the comparison of over 150 constitutions of current republics (see Annex 1) shows far too great differences between the provisions on term limits of head of state in the USA and other similar forms of government to be accounted for by mere self-determination of different states, and this leads to the need to study the historical and political experience of the individual forms of government.

The provisions on term limits of head of state were thoroughly examined by the 14–18th century European and American thinkers. They first raised the issue of term limits of head of state (monarch) while considering the right of the society to address this issue (William Ockham, St. Thomas Aquinas, John of Paris, Marsilius

of Padua, etc.) Later, the issue was examined scientifically by John Milton, Francesco Quiccardini, Hugo Grotius, Johannes Althusius, John Harrington, John Locke, and others in search for various ways of limiting the term of a monarch (by elections, oath, parliamentary control) and for alternatives to the institution of head of state (doges and gonfaloniers in Italy and statholders in the Netherlands). Finally, along with the recognition of the principle of popular sovereignty, the provisions on term limits of head of state were enshrined in the constitutional documents of parliamentary monarchies and republics (Great Britain, USA). These documents include the regulation of term limits of head of state as an important provision of the constitutional order, ensuring the fostering of the aforementioned constitutional values.

The legal provisions of the above-mentioned states, including popular sovereignty, consolidation of human rights and freedoms, establishment of relations between authorities (in view of the principle of separation and limitation of powers), and other public needs, collectively constituted a uniform and logical system of legal norms. The definition of term limits of a reformed monarch and established president was in line with the very nature of the principles of separation and limitation of powers.

In turn, substantial changes in term limits of a monarch and in particular presidential term limits, introduced by later historical and modern constitutional documents, should also mean changes in the modern doctrine of constitutional law. For example, the choice of many republics, which have opted for the definition of presidential term that is basically unlimited in time, should rest on the new logic, different from that of Jean-Jacques Rousseau, Francesco Quiccardini, or Alexander Hamilton. Have these changes actually taken place in the doctrine of constitutional law?

Many experts of modern constitutional law analyse the issue of term limits of head of state quite incomprehensively. Although this issue is not ignored, it is not linked with the very essence of the institution of head of state and its meaning in the particular form of government.

In their studies on the Lithuanian constitutional law and comparative constitutional law that relate, in one way or another, to the institution of head of state, the Lithuanian authors (E. Jarašiūnas, G. Mesonis, P. Vinkleris, E. Šileikis, V. Vaičaitis, A. Krupavičius, A. Bakaveckas, etc.[1]) only indirectly touch upon the

[1] Prezidentas Valstybinės valdžios institucijų sistemoje. Kolektyvinė monografija. Publishing house *Mes*. 2011, Vilnius. E. Šileikis. Alternatyvi konstitucinė teisė. Teisinės informacijos centras, 2005, Vilnius, P. Vinkleris. Lietuvos Respublikos prezidento statusas ir įgaliojimai. Teisinės informacijos centras, 2002, Vilnius., V. A. Vaičaitis. Prezidento apkalta– 2003-2004: dokumentų rinkinys, Teisinės informacijos centras, 2005, Vilnius., A. Krupavičius, A. Lukošaitis. Lietuvos politinė sistema– sąranga ir raida. Poligrafija ir informatika, 2004, Vilnius, A. Bakaveckas, Lietuvos vykdomoji valdžia, publishing house *Eugrimas*, 2007, Vilnius.

subject of the present Paper: the focus is on the competences, links with other authorities, and basis for gaining and losing mandate, rather than on the issue of term limits.

Some foreign researchers (Zachary Elkins, Daniel Posner, Robert Jackson, Carl Rosberg, David Vencovsky, Richard Neustadt, Olivier Duhamel, Thomas Neale, John Carey, Mathew Shugart, Christina Murray, Charles Fombad, Hubert Bancroft, Michael Korzi, etc.[2]) have published more detailed reviews on term limits of head of state, which examine how often, why, and for what purpose the constitutional reform would target term limits of head of state. Other researchers (G. Doron, M. Harris[3]) have analysed the very concept of term limits and its development by the authorities of a particular state (USA on the federal and state levels).

Yet these studies explore the experience of only one, several, or a dozen of states, at most. The previous research either avoids the comparison of forms of government and discussion with the classical statements of John Milton, Benjamin Franklin, Alexander Hamilton, Thomas Jefferson, John Adams, and

---

[2] Ginsburg T., Melton J., Elkins Z. On The Evasion Of Executive Term Limits. [interactive], [data as of *2011-06-17],* <www.law.nyu.edu/ecm...**constitution**al.../ecm_pro_066960.pdf>*,* Jackson R. H., Rosberg C. G., Personal Rule: Theory and Practice in Africa. Comparative Politics. No. 16 (July 1984); D. N. Posner, D.J. Young, „The institutionalisation of political power in Africa"; Journal of Democracy Volume 18, Number 3 July 2007 © 2007 National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press; Vencovsky D., Presidential *Term* Limits in Africa. [interactive], [data as of *2011-06-20] www. kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/102020/.../Chapter+3.pdf;* O.Duhamel. France's New Five-Year Presidential Term. 2001; [interactive], [data as of *2007-12-21]* http://www.brookings.edu/fp/cusf/analysis/quinquennat.htm; T. H. Neale. Presidential Terms and Tenure: Perspectives and Proposals for Change. Congressional Research Service; October 19, 2009; R40864; [interactive], [data as of *2011-10-07]* http://www.fas.org/sgp/crs/misc/R40864.pdf; M.S.Shugart, J.M.Carey. Presidents and assemblies–constitutional design and electoral Dynamics.Ca.U.Press,1992. [interactive], [data as of *2011-05-24]*. http://books.google.com/books?id=ZMuFhQ75b64C&dq=portugal+constitution+1976&hl=lt&source=gbs_navlinks_s; Ch.Fombad, Ch.Murray, Fostering Constitutionalism in Africa. Pretoria University Law Press (PULP) 2010; interactive], [data as of *2011-01-07]* www.pulp.up.ac.za/pdf/2010_09/2010_09.pdf*;* Bancroft H.H. The Works of Hubert Howe Bancroft. Vol. VIII. „History of Central America.Vol. III. 1801-1997. San Francisco: The History Company,Publishers. [interactive], [data as of *2011-01-19]*. M.J. Korzi. Presidential Term Limits in American History– Power, Principles, and Politics. Texas A&M University Press, 2011. [interactive], [data as of *2011-02-17]* http://books.google.lt/books?id=_nYZHG2P9QC&dq=korzi&source=gbs_navlinks_shttp://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.32106018475118;page=root;view=image;size=100;seq=475;num=453;

[3] Harris D., Doron G. Term Limits. Lexington Books, New York, 2001.

other thinkers on term limits of head of state, or approves the relevance of these statements. Consequently, the writings of constitutional law pioneers from the Great Britain, the USA, and France remain the major sources on term limits of head of state. Consistent evaluation of these sources and understanding of the Middle-Age and Enlightenment approach to the research subject of the present Paper are one of the research tasks.

The absence of moe substantial present-day comparative studies of constitutional law on term limits of head of state in Lithuania and the Baltic countries may give rise to the feeling that this area of constitutional law is not complicated or at least poses no difficulties for implementation. However, the variety of modern constitutional provisions and international agreements pointing to the violations of term limits of head of state[4] both reveal the challenges pertaining to the legal status of head of state and also point to the problems of constitutional enforcement. It is noteworthy that the above-mentioned international document refers to republics, where the constitutional provisions on term limits of head of state are inconsistent with the traditional ideas of limiting the term in time. Therefore, one the tasks of the present Paper is to analyse the violations of constitutional provisions on term limits of head of state. The analysis will enable the author to identify such trends in different forms of government and their links with the requirements of constitutional doctrine of term limits of head of state.

The issue of term limits of head of state has to be viewed in the context of the form of government. Even though definitions of term limits of monarchs and presidents are quite different, they have the same constitutional purpose. The abundance of research into term limits of head of state proves the obvious challenge posed by the institution of the monarch to the fundamentals of the constitutional law. The modelling and constitutional enshrinement of presidential office was intended to set the term limits of head of state. The assessment of the effective achievement of this goal in the modern monarchies and republics as forms of government is one of the tasks of the present Paper.

Scientific Relevance and Novelty of the Topic

The Lithuanian law and political science overlooks or just occasionally mentions term limits of head of state. The subject of the present Paper has hardly ever been examined by the Lithuanian law experts mentioned in the introduction – they have only analysed the institution of the president and assessed the concept of presidential term limits on the basis of the statements on

[4] African Charter on Democracy, Elections and Governance, 2007. [interactive].[data as of 05/07/2011]; http://www.unhcr.org/refworld/publisher,AU,,,493fe2332,0.html;

the tenure and number of tenures of head of state of Lithuania and some other republics in the world.

The subject matter of the present Paper is scantily explored in Europe and worldwide as well. Even though some authors (Henk E. Goemans, K.E. Gleditach, D. Vencovsky, Daniel N. Posner, and Daniel Young) have analysed the enforcement of presidential term limits[5] to some extent, they were first and foremost preoccupied with making politically-scientific or political forecasts rather than raising the issues pertaining to constitutional regulation of term limits. The doctrine of term limits of head of state, stability of its constitutional provisions, systematic structure, principle of separation and limitation of powers, causality and trends of violations in monarchies and republics have not been thoroughly analysed in the global scientific literature so far.

On the other hand, European and international pioneers of constitutional law considered and described term limits of head of state not only as one of the features of the institution of head of state, but also as a tool for limiting the mandate of this institution. This tool has been applied for limiting the mandate of other (parliamentary, governmental, judicial) branches of government as well. The research carried out while drafting the present Paper should be considered as the first comprehensive study on the evolution of the scientific thought pertaining to term limits of head of state and the need for constitutional enshrinement of term limits.

The present Paper presents, for the first time, the term limits of head of state as a complex system of constitutional provisions. It comprises and connects various legal provisions determining term limits of head of state, which are classified into two groups: substantive provisions (oath, age qualification, residential qualification, religion, term of office, and number of re-elections) and procedural provisions (inauguration, swearing-in, termination of mandate (impeachment), suspension, and authorities in charge of procedures).

For the first time, the subject of the Paper does not limit itself to the analysis of a form of government or a type of head of state of a particular state. The research of term limits sees the concepts of president and monarch as two inter-related, rather than separate, categories of heads of state, the constitutional evolution of which has been significantly affected by the idea of term limits. Such a scientific perspective enables to better understand the maturity of the forms of heads of state and the causality of definitions of term limits.

The present Paper reviews the constitutional documents and conditions for amending the constitutional provisions on term limits of head of state in over 140 forms of government, and thus brings added value to individual states in their

[5] E.g., the systematic database *Archigos* created by Henk Goemans, Kristian Gleditsch, Giacomo Chiozza: *A Data Set on Leaders*, V.2,9; [interactive], [data as of 16/01/2011], http://www.rochester.edu/college/faculty/hgoemans/Archigos.2.9-August.pdf;

deliberation and adoption of decisions on the elaboration of the requirements on term limits of head of state. The findings of the Paper enable to argue for the likelihood of changes of the constitutional provisions on term limits of head of state in any country.[6]

Subject, Aim and Tasks

The subject of the Paper consists of various substantive and procedural constitutional norms relating to the requirements of term limits (start and continuity) and actions arising from the breach of these requirements. The research into term limits of head of state is complicated by the differences in the types of heads of state (monarch or president) because they result in varying application of the constitutional provisions on limitations to term limits.

In the broad sense, the subject of the Paper is the concept of term limits of head of state and the system of its constituent provisions. The theory of the constitutional law considers the norms pertaining to the status of head of state (inauguration, swearing-in, impeachment, suspension and termination of mandate, etc.) as the limitation of term limits in time.

In the strict sense, the subject of the Paper consists of the types of head of state (monarch and president) and theoretical and practical aspects of definition of the features of term limits of these types of head of state.

The aim of the Paper is to analyse the concepts of term limits of head of state, the research into the system of provisions constituting term limits, and the way term limits are established in the monarchy and republic as forms of government.

The Paper has the following tasks:

to cover the concept of term limits of head of state in the development of the European and US legal thought in the 14th–18th centuries;

to assess the relevance of term limits of head of state for the process of drafting the first constitutional documents in the world;

to review the historical development of the institution of head of state and assess the role of term limits in the changes of forms of government;

to examine the variety of provisions on term limits of head of state (monarch and president) in the constitutional documents of the world and to indicate the trends in the development of these provisions; and

to analyse the enforcement of constitutional provisions on term limits in the republic and the monarchy as forms of government and to expose the causality of and trends in violations of relevant constitutional provisions and the links of these violations with the constitutional doctrine of term limits.

[6] Over the past 15 years, the provisions on presidential term limits have been amended in as many as eight countries of the former Soviet Union (Belarus, Latvia, Russia, Azerbaijan, Kazakhstan, Kirgizstan, Uzbekistan, Turkmenistan, and Tadzhikistan).

Structure

The Dissertation consists of an introduction, contents, conclusions, summary in the English language, annexes, and list of references.

The three chapters in the contents section (Term Limits of Head of State in the Development of Global Legal Thought, Features of Term Limits of Head of State in the Monarchy, Features of Term Limits of Head of State in the Republic) address the research tasks: the first chapter covers the concept of term limits of head of state, assesses the relevance of the concept, and reviews the historical development of the institution of head of state; the second and third chapters examine the variety of provisions on term limits of head of state (monarch and president), enforcement of constitutional provisions on term limits in the political context of a republic and a monarchy, causality and trends in violations of relevant constitutional provisions, and the links of these violations with the constitutional doctrine of term limits.

The structure of the second and third chapters was determined by quite significant differences in the constitutional definition and practical enforcement of term limits of head of state. The differentiation between the monarchy and the republic as forms of government is also useful for making comparisons between them and assessing the legitimacy of the thesis arguments.

Following the pattern of presentation of the thesis arguments, the conclusions of the Paper summarise the research results presented in the layout.

The Annexes of the Paper present statistical information on the research carried out and digital medium for data storage that contains the research data.

Thesis Arguments

1. In the development of global legal thought, the term limit of head of state is not only a constituent feature of head of state, but also a feature of the principle of separation of powers;
2. The content of term limits of head of state consists of various substantive and procedural constitutional norms intended to ensure the right of the nation or its representative to terminate the mandate of head of state in case of breach of the constitutional provisions by him;
3. The need for limiting (controlling) the term of head of state is one of the factors promoting the development of institution of head of state and forms of government;
4. The constitutional provisions on term limits of a monarch are quite stable; the content of the provisions and possibilities for the change of term limits in a modern monarchy do not depend on the will of the monarch. In the political reality of constitutional monarchies worldwide, the application

of the provisions on term limits of a monarch essentially meets the principles of popular sovereignty, separation of powers and supremacy of the constitution;

5. The formal provisions on presidential term limits are dynamic. Their change depends on the maturity of the particular constitutional form of government. The presidential term limits provided for in constitutions are currently growing; the violations of constitutional provisions on presidential term limits are usually related to subjective political interests; they are characteristic of presidential and semi-presidential republics.
6. The probability of violations of constitutional provisions on presidential term limits is proportional to the scope of presidential mandate (interpretation of Montesquieu' principle: the greater the mandate of a president, the more frequent the violations of constitutional provisions on term limits).

Sources and Review of Previous Research

The present Paper was based on the analysis of the following normative legal acts:

a) effective constitutions of over 140 countries, constitutional acts, constitutions of federal territorial units, and their valid amendments that regulate term limits of head of state;
b) past constitutions, constitutional acts, and their valid amendments regulating term limits of head of state;
c) national legislation of monarchies and republics in the Middle Ages (statute-books, declarations, rules on succession to the throne, etc.);
d) draft constitutions and drafts of the constitutional acts in force;
e) decisions of the judiciary (constitutional or courts of general jurisdiction charged to monitor adherence to the Constitution) in disputes between state institutions over the implementation of provisions on term limits of head of state (including head of state impeachment cases);
f) international treaties streamlined to ensure stability of the constitutional provisions on term limits of head of state;
g) legislation on temporary or exceptional non-application of constitutional provisions on term limits of head of state adopted by presidents, parliaments, or other authorities (including decisions to announce referendums on the issue and establish the results thereof).

Other Sources:

- constitutional law, comparative constitutional law, legal philosophy, political science (political philosophy), history textbooks, monographs, research articles, and comments;

- protocols and minutes of meetings of commissions and constitutional assemblies involved in formulation of constitutions and constitutional legal acts;
- analytical data files on practical solutions to term limits of heads of state in various geographical areas at various periods in history;
- biographies and autobiographies of heads of state (monarchs, presidents);
- newsletters of chief electoral commissions of some states;
- relevant webpages of state institutions as well as non-governmental, academic, analytical, and judicial organisations;

Other Key Sources of Present Research:

- Minutes of the 1787 Philadelphia Constitutional Convention. The disputes of members of the Convention recorded by James Madison on the scope of mandate and term limits of head of state represent exceptionally valuable material of constitutional doctrine that explains not only the situation in the US, but also the significance of striking the right balance between the scope of mandate and term limits of the president in the republic as a form of government;
- Documents of federalists and anti-federalists. The debate between the supporters and opponents of the US constitutional draft in the period of 1787–1788 is an important part of doctrine of the US constitutional law. The said documents cover the issues relating to presidential term limits raised as the states ratified the draft Constitution;
- Observations of John Locke, Charles de Montesquieu, and Jean Jacques Rousseau on enshrining the principles of separation of powers, limitation of mandate, and popular sovereignty in the constitution[7];
- Relevant modern studies referred to in the Introduction conducted by researchers of modern times, such as Michael J. Korzi, Daniel Posner, Daniel Young, Vencovsky, Charles Fombad, and Christina Murray into the evolution of term limits in republics and the associated practical problems in the US and other countries (in Africa and on the American continent);

---

[7] John Locke. Two treatises on government; Printed for R. Butler, W. Reid, W. Sharpe, and J. Bumpus, 1821; [interactive], [seen on 2011-09-15], http://books.google.lt/books?id=IpYIAAAAQAAJ&dq=locke+monarchy&source=gbs_navlinks_s; Ch.De Montesquieu. The spirit of laws. Cosimo, Inc Press., 2011; [interactive], [seen on 2011-10-03], http://books.google.lt/books?id=-3OssKQ_bSoC&dq=spirit+of+laws&source=gbs_navlinks_s; J.J.Rousseau. The Social Contract Or Principles Of Political Right; [interactive], [seen on 2011-09-20], http://www.constitution.org/jjr/socon_03.htm#014;

- *Archigos: A data set on Leaders v.2,9,* an information system launched by Henk Goemans, Kristian Gleditsch, Giacomo Chiozza and other researchers that contains data on term limits of all heads of state.

Methods

For the purposes of the study, a variety of methods was used to carry out the research.

Historical method was used to cover the constitutional development of the institution of head of state and its features. Apart from the recognition that the office of head of state underwent changes during various stages of development of our country, the reasons for changes in legal regulation and activity have been identified.

Comparative method was applied most widely to cover the similarities and differences between the relevant constitutional provisions of various states and compare the relevant facts.

Inductive and deductive methods helped to formulate the conclusions of the chapters and sections of the present Paper.

Systematic analysis and assimilation methods allowed for grouping the collected data, attributing it to the existing scientific characteristics, or establishing new ones.

Teleological method was used to establish the interests behind the formulation of the constitutional provisions, amendments, and dedicated bills on presidential term limits.

Descriptive statistical method and index method helped to visualise the research data by way of diagrams and identify their development trends.

Results

The types of the modern office of head of state (monarch and president) have undergone a long historical development and reflect the qualitative maturity of the monarchy and the republic as forms of government. The concept and key features of the institution of the monarch, retained throughout centuries, include the throne, dynasty, accession, and heir to the throne. The presidential office is heir to state leaders of various earlier republics (i.e. doge, statholder, gonfalonier, posadnik, etc.) and has inherited their most relevant features (representation of the nation or society, temporary exercise of the entrusted function; beginning, performance, and completion of tenure in line with the legislation adopted by the society or a college made up of members of society) and ideas of contemporary science for the benefit of the republic. During the genesis of presidential office, the meaningfulness of the republic and monarchy as forms of government has been consistently associated with the implementation of the principle of

popular sovereignty. This includes the establishment of the state order, transfer of sovereign powers, election and re-election of government representatives, and temporariness of their authority.

Historically, the concept of office of head of state underwent significant changes, associated with the changes in understanding of the source of state sovereignty (church sovereignty, secular absolute sovereignty, and secular sovereignty of the nation). In terms of authority of head of state in a secular country, the aforementioned sovereignty concepts either implied that head of state was free to exercise his power (absolute sovereign), or that his term limits were established independently from him by either the church or the nation and enshrined in the national legislation.

As the concept of state sovereignty evolved, the problem of term limits of head of state was identified by acknowledging the right of the society or the nation to react against the tyrant (cf. Marsilius of Padua, St Thomas Aquinas, William of Ockham, John of Paris, etc). During the conciliar movement, this concept informed the experiment with the Pope, when the church councils removed the Pope from the Apostolic throne. Later on, with the spread of the republic as a form of government and with the advent of the monarchic republics, such as the Republic of the Two Nations and the Protectorate in the mid-17th century England, the role of the nation in the concept of term limits of the head of state became the **controlling** one, rather than **reactive** one. The nation, either directly or through parliament as a national representation, established an increasing number of requirements applicable to the activities of the head of state (cf. Andreas Volanus, John Milton, Johanes Althusius, Huho Grotius, etc.), coupled with the procedural sanctions on termination of mandate for violation of the requirements.

In the context of increasing absolutism and temporary weakening of the republic as a form of government in the 16th and 17th centuries, autocratic monarchy met with increasing criticism in European legal philosophy. The imaginary form of government and leaders portrayed by the authors of utopias (Thomas More, Francis Bacon, James Harrington) were a reflection of the types of republics. Concurrently, as the era of Italian republics was drawing to a close, Niccolò Machiavelli, Francesco Quiccardni, and Battista Rucellai jointly with others came up with extensive works on the republic as a form of government, emphasising the temporary and transient nature of government as one of the key preconditions for the existence of the republic as a form of state government.

With the development of the global legal theory, the notion of popular sovereignty was further reinforced by the Social Contract idea. The latter notion enriched the concept of popular sovereignty with the logical arguments of fundamental equality and constructive cooperation. The social contract idea

equally had an impact on the organisational principles of authority, namely the rules on procedures, terms, and institutions authorised to implement the sovereign powers of the nation. The works of Thomas Hobbes, John Locke, and Jean Jacques Rousseau addressed the issues of popular sovereignty, social contract, principles of management of authority, and forms of government. These oeuvres demonstrate a change in the understanding of the role of the principle of popular sovereignty based on social contract from optional and pro-monarchical (Hobbes) to dominating and pro-republican (Rousseau). As a result, the nation was recognised to have the right to establish the term limits of authorities (including head of state) based on its rational choice (Locke); Rousseau highlighted that this right was the key precondition for the renewal of authority through the sovereign will of the nation.

During the era of Enlightenment, the notion of term limits of authorities and heads of state paved the way for the formulation of other political and legal ideas. The concept of term limits was widely used by the forefathers of political and economic utilitarianism, including Francis Hutcheson and Adam Smith, as well as Charles Montesquieu, the author of the principle of separation of powers. Apart from the triad of institutional powers, i.e. legislative, executive, and judiciary, Montesquieu proposed to separate powers and limit their exercise in time. The idea of Montesquieu that the greatness of power must be compensated by the brevity of the duration contributed to the principle of limited duration of the mandate to exercise the authority transferred to the sovereign based on social contract and became an ambition of most democracies worldwide as their constitutions evolved.

In the republic as a form of government, the issue of term limits of head of state was first evoked in the early stages of constitutionalism in the US, especially during the Philadelphia Constitutional Convention. Subject of heated debate in over twenty meetings of the Convention and its specialised committees, term limits of head of state were directly associated not only with other features of the office, such as electoral procedure, conditions for passive electoral vote, re-election opportunities, and impeachment process, but also with the principles of popular sovereignty and separation of powers. This included the place of the president with a limited term of office in the system of state institutions, his opportunities for cooperation with other authorities, his loyalty to popular sovereignty, and supremacy of the constitution.

As the first modern constitutional monarchies (UK) and republics (US) came into being, the term limits of head of state remained a relevant and problematic issue for the evolution of their constitutions.

The present study analyses the dynamics of change and general trends in constitutional provisions on term limits of heads of state in monarchies and

republics as well as the factors that affect the changes in the said provisions. In all cases, research conclusions are based on the **generally applicable** doctrine requirements that are relevant for term limits of head of state and ensure the principle of popular sovereignty, including the transient nature of mandate, periodic elections, and stability of constitutional regulation, as well as the **special** rule formulated by Montesquieu and reflecting the balance between the greatness of power and its duration.

Subsequent to evaluation of legal regulation of term limits of head of state in constitutional monarchies of the past and the present, the long-term stability of the provisions on term limits of head of state was observed. With the gradual spread of parliamentary government to monarchies, the provisions on term limits of head of state (including the provision on conferring of powers, requirements concerning execution of office, and procedural provisions for ensuring due execution) no longer lie within the competence of the monarch: they belong to the competence of the parliament and the government instead. In these monarchies, the principles of popular sovereignty and limitation of powers in time (Montesquieu rule) are enshrined in the constitution by limiting the authority of head of state and thus diminishing the importance of the duration of his mandate.

The analysis of the dynamics of implementation of provisions on term limits of monarchs allows claiming that for a long while (between 1700 and 1950) it was illegal for the monarch to serve shorter than provided in effective legislation, i.e. for life. Change of monarch would result from upheavals, aggression from foreign states, assassinations, or revolutions and was a feature of absolute and dualist monarchies. Starting with the mid-20th century, cases of term limits of monarchs shorter than provided for in the law (i.e. for life) became rare, whereas the trend to curb the legal authority of head of state by parliament, national referendum, or decision of the monarch to resign became more frequent. These trends became especially noticeable in the monarchies where the powers of head of state were limited by other state institutions, including the parliament, the government, and the judiciary.

In the process of development of the republic as a form of government, provisions on presidential term limits gradually developed into the constitutional definitions of non-limited, relatively limited, and strictly limited re-election. Together with the duration of tenure, this reflected the modelling of presidential term limits in historical and modern constitutions of republics. Subsequent to an analysis of over 400 effective and outdated constitutions, conclusion was made in this Paper that the provisions on presidential term limits in the republic are less stable than the provisions on term limits of the ruler in the monarchy. The definitions of presidential term limits continue to change very dynamically

in presidential and semi-presidential states. Seen through the prism of the Montesquieu rule, the said forms of government are characterised by a very precarious balance between the scope of presidential mandate and presidential term limits: limitations on re-election to the office of head of state are either scarce or none.

After the study concluded there was a lack of stability of presidential term limits in the republic, it analysed the reasons behind this. The data collected and summarised during the study allow concluding that an absolute majority of the constitutions in past and modern republics with a presidential office were aimed to align the presidential office with the aforementioned doctrine requirements. This conclusion is confirmed by the international agreements entered into by states in Central America and Sub-Saharan Africa between 1907 and 2007 on limiting the presidential term limits (re-election). These documents equally support the fact that individual republics in the aforementioned regions have failed to independently ensure the enforcement of these constitutional norms.

Violations of constitutional provisions on presidential term limits in political practice can be divided into two groups: premature termination of presidential mandate through coup d'état, assassination attempts, or civil wars, on the one hand, and extension of the mandate by arbitrary amendments to or outright ignoring of the constitution. The present research has revealed that presidential term limits that counter the Montesquieu's rule on the balance of term limit and scope of mandate are often established against the will of the nation. They are subjective and driven by the interests of individual politicians who either perform the function of head of state, or intend to do so.

The research data demonstrate that in presidential republics with over 200 years of history, violations of the constitutional provisions on presidential term limits have been fairly flagrant and continue to be so. Over the recent decade, the trend has been reinforced by the rising number of forged national referendums to prolong the presidential term limits, on the one hand, and presidential impeachments, on the other. Even though presidential impeachments most frequently are successful, i.e. achieve president's removal from office, their abundance in presidential republics equally shows that the office of head of state counters the principles of popular sovereignty, separation of powers, and supremacy of the constitution. The research data equally confirm that the success of implementation of Montesquieu's rule on the balance between the scope of mandate and term limits is independent from the age of the constitutional system of the state in presidential and semi-presidential republics. It rather depends on the existence of a multiparty system and impartial constitutional justice in any given state.

In parliamentary republics, implementation of the provisions on presidential term limits is much smoother. Both in Europe and Asia, violations in parliamentary

republics both in past and present times have been far less frequent and seem to be mere side effects of illegal seizure of power. Parliaments and governments have historically been most frequent actors behind the coups d'état in these cases. The author of the Paper has not identified any forged referendums organised to prolong the presidential term limits in this type of republics. Presidential impeachments and premature termination of mandate have been very rare in this type of republics. So far, the Montesquieu rule on balance between the scope of mandate and the term limits has been successfully implemented in European parliamentary republics that have re-established their independence between 1990 and 1995 and have constitutions with double safeguards, i.e. very strict limitations on authority of the presidential office and the presidential tenure limited to one or two terms.

Conclusions

1. An overview of the heritage of thinkers who have shaped the legal thought in the period from the 13th to 19th century, made in the study, leads to the conclusion that term limits of authorities, especially of heads of state, are an important element in the system of government of any state. Criticism (William of Ockham, Marsilius of Padua) and crises of the institution of the Papacy during the conciliar movement period were the first instances where the governed limited the mandate of the head of state by their will (later –– by the will of the nation). The actions of the church councils that terminated the papal mandate represent the first case in history when the right of the governed to dismiss the governor acting against the rules of the governed and the order established by God was implemented, as foreseen earlier in works on philosophy and legal science. After the secular governor was acknowledged to be the source of sovereignty, the issue of term limits did not disappear, but rather became more urgent. Educators of the Renaissance, supporters of the republic as form of government, and church representatives united on the issue (Catholics, Lutherans, and Calvinists alike) were consistent in emphasising this problem. The experience of minor Italian republics in pursuit of a fairer government, covered by Machiavelli and Quiccardini, demonstrated the progress in establishing a form of government where the governed have a say in the mandate and term limits of authorities.
2. Term limits of authorities are a core subject in works by Locke, Montesquieu, and Rousseau on popular sovereignty, social contract, and the principle of separation of powers. Ideas and draft constitutions formulated by Locke and Rousseau have paved the way to self-determination of nations on the ways to transfer power to national

representatives (elections) and on frequency of redistribution of power (re-election periods). In his contemplations on the principle of separation of powers, Montesquieu cites numerous examples of past monarchies and republics and formulates the axiom on the interrelation between the scope of mandate and term limits (The greatness of power must be compensated by the brevity of the duration). This rule contributed to the idea of changeability of authorities and most countries with constitutional forms of government worldwide seek to separate the powers and limit the authority of the sovereign.

3. In legal philosophy of the Middle Ages and constitutional documents of early monarchies (UK Bill of Rights of 1689 and Act of Settlement of 1701), the notion of term limit of head of state derives from a combination of two preconditions based on the idea of popular sovereignty: the right to counter the tyrant who violates popular values and the right to control the duration of the tyrant's mandate by establishing the constitutional requirements for access to, exercise of, and termination of the mandate.
4. In UK and other monarchies that followed in its stead, the concept of monarchical term limits was coupled with a complicated system of material (oath, residential qualification, age qualification, religion, health, etc.) and procedural norms (coronation, secession to the throne, procedure of dethroning). It has been retained until this day and age, with certain changes that depend on the definition of the monarchy in the constitution.
5. The concept of presidential term limits formulated in the US Constitution is even wider in scope. The provisions on presidential term limits systematically cover the implementation of the principles of popular sovereignty (right to establish procedure of election and re-election), federalism (right to align the interests that inform the representation of individual states), and separation of powers (right to set the parliamentary term limit as mean of the presidential term limit and establish a complex procedure of impeachment).
6. The issue of term limits is one of the reasons behind the evolution of the office of head of state. In the monarchy, the need to limit the tenure and control the authority of head of state has led to the establishment of an office of an elected or representative ruler and paved the way to gradual formulation of a concept of constitutional monarchy. In the republics of the Mid. Ages, the issue of term limit of head of state was addressed by refusing the institution of the monarch altogether and establishing an office of temporary representation of the nation (doge, gonfalonier, statholder, posadnik, etc.), to which people were either elected or drawn by lot.

7. After Locke, Montesquieu, and Rousseau summarised the principles of popular sovereignty and separation of powers in their works, thus substantiating the importance of the term limits of authority, the drafters of future constitutions (the US Federal Constitution and constitutions of individual states) could move away from the monarchy and improve the republic as a form of government as well as search for ways to align the office of head of state with the principles of popular sovereignty and separation of powers. In individual countries, where the evolution of the presidential office failed to meet the constitutional requirements, the problems of enforcement of term limits led to the establishment of councils (cf. Collegiado in Uruguay).
8. Constitutional development of monarchy as a form of government is characterised by a gradual move to parliamentary government. In the 20th century, constitutional requirements on term limits of head of state established by parliament or government have spread to almost two thirds of the monarchies worldwide. Results of the study point to the fact that the core provisions of constitutions and constitutional acts of parliamentary monarchies where term limits of the ruler are enshrined remain stable (There have been no cases of move from parliamentary monarchy to dualist or absolute monarchy in the history of modern parliamentary monarchy). This creates the conditions for the emergence of constitutional traditions.
9. What stands behind the successful implementation of provisions on term limits of a monarch in a parliamentary monarchy is the reverse implementation of the Montesquieu axiom on the interdependence between the greatness of power and duration of mandate. Stripped of most of the powers previously possessed, the office of the monarch has diminished in importance: so much so that the duration of tenure no longer contradicts the principles of popular sovereignty, separation of powers, and supremacy of the constitution.
10. The legal definitions of presidential term limits have dramatically evolved. In most countries (cf. Appendix No.1) the definitions of presidential term limits have changed more than twice, in other countries they have changed a dozen of times. The examples of Central and South American countries proofs the thesis, that instability of provisions on presidential term limits does not depend on the age of individual constitutional systems. According to that, adoption of Montesquieu rule in presidential republic remains doubtful.
11. Before the end of the 20th century, constitutional republics predominately had provisions on free or relatively limited re-election. In the end of the

20th century, the trend to impose strictly limited presidential term limits has emerged in constitutions of republics (cf. Africa, Central European states, cf. Annexes 1 and 2). Unfortunately, during the last decade, re-election rules for heads of state in republics have become less stringent again (Eastern Europe, Africa). As a consequence, this has produced a move towards longer presidential term limits.

12. Currently constitutions of republics worldwide still have highly varied presidential term limits and feature a varied level of adherence to the Montesquieu axiom. In some parliamentary republics, rules on presidential term limits are very stringent (Central European states), but in most presidential or semi-presidential republics (republics in Africa, Asia, Southern Europe, some republics in South America) there is a lack of clarity and much flexibility in the definition of presidential mandate as far as the aforementioned axiom is concerned.
13. Research allows claiming that greater power of the head of state leads to greater probability of violation of constitutional requirements on term limits. Violations of constitutional provisions on presidential term limits in republics are a common feature in presidential and semi-presidential republics. Quite frequently, in these republics these initiatives are implemented by abusing the instrument of a national referendum (cf. Annex No. 7). In other cases, the scope of presidential mandate provokes the political powers to terminate the mandate of the head of state prematurely by organising coups d'état, civil wars, or president's assassination attempts. In practice, both of the aforementioned unconstitutional ways to violate the presidential mandate have been popular in most presidential and semi-presidential republics and continue to be so (cf. Annex No 3). In parliamentary republics, the violations of constitutional provisions on presidential term limits occur to a much lesser extent (cf. Annex No. 3). The amendments to said provisions result from transfer of power in parliament or government, rather than takeover of power from the president.
14. The efforts the presidential and semi-presidential republics have been putting in their 200 years of struggle aimed to avoid violations by enforcing limitations on term limits, signing international treaties, and setting legal sanctions have not achieved any greater success. The growing trend to successfully impeach presidents in presidential republics (cf. Annex No. 5) is proof of the constitutional crisis of the office rather than being evidence of implementation of provisions on presidential term limits.
15. The straightforward implementation of the Montesquieu rule is still a problem in presidential and semi-presidential republics in terms of

constitutional regulation. Therefore, future prospects of the presidential office that meets the principles of popular sovereignty, separation of powers and supremacy of the Constitution, as established by the US Philadelphia Convention, lie with the parliamentary republic. This alternative is of acute relevance to countries with a fairly brief history of constitutional development.

LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS

1. Mantas Varaška, Darius Butvilavičius, "The indemnity of member of parliament in science and politics", Jurisprudence, 2005, No. 64(56); 92–103;
2. Mantas Varaška, "Some aspects of legal government structure in Greek mythology", Jurisprudence, Science works, 2007, No. 3(93); 92–101;
3. Mants Varaška, "Japanese constitutional law (I)" // Likums un Tiesības. – ISSN 14074974. No. 7 (95) (2007, july), 197.-211 p.;
4. Mants Varaška, "Japanese constitutional law (I)" // Likums un Tiesības. – ISSN 14074974. No. 8 (96) (2007, august), 232.-237 p.
5. Mantas Varaška, "Presidential term limits in 1787 Constitution of US", Studies of social sciences. 2012, No. 1(4), ISSN 2029–2236

CURRICULUM VITAE

Name, Surname:	Mantas Varaška
	Didlaukio 51A-60, Vilnius;
E-mail;	mantas.varaska@lrs.lt;
Date of birth:	1979 05 26
Citizenship:	Lithuanian
Marital status:	Single

Education:

High school: 1997, Kazlų Rūda, Gymnasium of Prezident Kazys Grinius;

University: 2001, Vilnius, Law university of Lithuania, bachelor's degree;

2003, Vilnius, Law university of Lithuania, master's degree;

2004, – Vilnius, Mykolas Romeris University, doctoral studies. Object of dissertation: The problem of term limits of head of state in various forms of government: comparative aspect.

Present workplace:

Member of LR Seimas

Activities:

Committee: Committee of human rights;

Commission: Commission for the Rights and Affairs of Participants of Resistance to Occupation Regimes and Victims of Occupation;

Law initiatives: Group on the project of Election Code of Lithuania (head of the Group);

Further information on participation in different political and parliamentary entities: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6113&p_k=2&p_a=5&p_asm_id=47910&p_kade_id=6

Mantas Varaška

VALSTYBĖS VADOVO ĮGALIOJIMŲ TRUKMĖS PROBLEMA VALSTYBĖS FORMOSE: LYGINAMASIS ASPEKTAS

Santrauka

„Kuo valdžia yra didesnė, tuo trumpiau ji turi valdyti“
Sh.Montesquieu „Apie įstatymų dvasią“, 1748 m.

Prezidento įgaliojimų trukmės nuostatos (nepaisant retų išimčių) yra įtvirtintos visų pasaulio **respublikų** konstitucijose. Lyginant vien dabartines jų redakcijas, galima pastebėti didžiulę respublikos prezidento įgaliojimų trukmės sąlygų įvairovę. Šių nuostatų didžiausi skirtumai vienose konstitucinėse santvarkose respublikos vadovo įgaliojimų trukmę apriboja iki kelerių metų, o kitose leidžia šias pareigas neapibrėžtą laikotarpį.

Preliminariai vertinant **monarchijų** konstitucijų, konstitucinių aktų ar papročių turinį galima teigti, jog įvairūs valstybės valdovo įgaliojimų trukmės reikalavimai jose taip pat yra įtvirtinti. Monarcho priesaika, pilnametystė, santuokos, religijos išpažinimo, sėslumo ir kitos teisinės sąlygos sudaro šio instituto įgaliojimų trukmės sistemą. Įvairių monarchijų konstitucijose valstybės valdovo įgaliojimų trukmės sąlygos yra pakankamai skirtingos, o jų turinys priklauso nuo šios formos konstitucinio apibrėžtumo.

Net ir dabartinių respublikų ar monarchijų vadovų įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų įvairovė verčia susimąstyti, kur slypi jų skirtumų priežastys. Štai **respublikos** vadovo kriterijų požiūriu, 1787 m. JAV konstitucija, pirmą kartą pasaulio istorijoje įtvirtinusi prezidento pareigybę, per pirmuosius dvidešimt penkerius savo gyvavimo metus (ir iki kitų konstitucijų priėmimo Pietų Amerikoje) nustatė ir papročiu įtvirtino labai aiškią bei moksliškai pagrįstą (1787 m. Filadelfijos konvento medžiaga) valstybės vadovo įgaliojimų trukmės pagrindinių požymių sistemą (dvi ketverių metų kadencijos).

Tačiau daugiau nei 150 dabartinių respublikų konstitucijų lyginamajame vaizde (Žr. Priedas Nr.1) JAV ir kitų tokios formos atstovių prezidento įgaliojimų trukmės nuostatų skirtumai yra tokie dideli, jog jiems paaiškinti vien įvairių valstybių savarankiškų apsisprendimų motyvo nepakanka ir tenka gilintis į konkrečių valstybinių santvarkų istorinę, politinę patirtį.

Valstybės vadovo įgaliojimų trukmės nuostatos kruopščiai nagrinėtos jau XIV-XVIII amžiaus Europos ir JAV mąstytojų darbuose. Juose iš pradžių valstybės vadovo (monarcho) įgaliojimų trukmės problemos iškeltos, svarstant visuomenės teisę jas spręsti (W. Ockham, šv. Tomas Akvinietis, Jonas Paryžietis,

Marsilijus Paduvietis ir kt.). Vėliau jos pradėtos moksliškai nagrinėti (J. Milton, F. Quiccardini, H. Grotius, J. Althusius, J. Harrington, J. Locke ir kt.), ieškant įvairiausių monarcho įgaliojimų trukmės ribojimo būdų (rinkimai, priesaika, parlamento kontrolė) ir valstybės vadovo institucijos alternatyvų (dožai, gonfalonieriai (Italija), statholderiai (Nyderlandai). Galiausiai, drauge su Tautos suvereniteto principo pripažinimu, valstybės vadovo įgaliojimų trukmės ribojimo reikalavimai įsitvirtino pirmuosiuose parlamentinių monarchijų ir respublikų (Didžioji Britanija, JAV) konstituciniuose dokumentuose. Juose valstybės vadovo įgaliojimų trukmė reglamentuota kaip svarbi konstitucinės tvarkos nuostata, užtikrinanti anksčiau minėtų konstitucinių vertybių puoselėjimą.

Minėtų valstybių teisės aktų nuostatos, apimančios Tautos suvereniteto, žmogaus teisių bei laisvių įtvirtinimo, valdžios institucijų santykių nustatymo (įgyvendinant valdžių padalijimo ir ribojimo principą) ir kitus visuomeninius poreikius, drauge sudarė vientisą ir logišką teisės normų sistemą. Reformuoto monarcho bei sukurto prezidento įgaliojimų trukmės apibrėžtumas juose derėjo su valdžių padalijimo ir ribojimo principų esme.

Savo ruožtu, monarcho ir ypač prezidento įgaliojimų trukmės nuostatų žymūs pokyčiai vėlesniuose istoriniuose ir dabartiniuose konstituciniuose dokumentuose turėtų reikšti ir permainas šiuolaikinės konstitucinės teisės doktrinoje. Štai daugelio pasaulio respublikų, pasirinkusių iš esmės laike neribotų prezidento įgaliojimų trukmės apibrėžimus, motyvai turėtų remtis nauja ir kitokia nei J. J. Rousseau, F. Quiccardinio ar A. Hamiltono logika. Ar tokie konstitucinės teisės doktrinos pokyčiai iš tiesų įvyko?

Daugelio šių laikų konstitucinės teisės specialistų darbuose valstybės vadovo įgaliojimų trukmės problema analizuojama gana siaurai. Nors ji nėra nutylima, tačiau nesusiejama su pačia valstybės vadovo instituto esme, jo reikšme konkrečioje valstybinėje santvarkoje.

Lietuvos autorių (E. Jarašiūnas, G. Mesonis, P. Vinkleris, E. Šileikis, V. Vaičaitis, A. Krupavičius, A. Bakaveckas ir kt.[1]) Lietuvos konstitucinės teisės ir lyginamosios konstitucinės teisės darbuose, daugiau ar mažiau susijusiuose su valstybės vadovo institutu, šio mokslinio darbo objektas liečiamas netiesiogiai – daugiau nagrinėjama ne įgaliojimų trukmės problema, o valstybės vadovo kompetenci-

[1] Prezidentas Valstybinės valdžios institucijų sistemoje. Kolektyvinė monografija. Leidykla Mes. 2011, Vilnius. E. Šileikis. Alternatyvi konstitucinė teisė. Teisinės informacijos centras, 2005, Vilnius, P. Vinkleris. Lietuvos Respublikos prezidento statusas ir įgaliojimai. Teisinės informacijos centras, 2002, Vilnius., V. A. Vaičaitis. Prezidento apkalta – 2003–2004: dokumentų rinkinys, Teisinės informacijos centras, 2005, Vilnius., A. Krupavičius, A. Lukošaitis. Lietuvos politinė sistema– sąranga ir raida. Poligrafija ir informatika, 2004, Vilnius, A. Bakaveckas, Lietuvos vykdomoji valdžia, Leidykla Eugrimas, 2007, Vilnius.

ja, ryšiai su kitomis valdžios institucijomis, įgaliojimų suteikimo ir jų netekimo pagrindai.

Kai kurie užsienio valstybių mokslininkai (Z. Elkins, D. N. Posner, R. H. Jackson, C. G. Rosberg, D. Vencovsky, R. Neustadt, O. Duhamel, T. H. Neale, J. M. Carey, M. S. Shugart, Ch. Murray, Ch. Fombad, H. H. Bancroft, M. J. Korzi ir kt.[2]) yra publikavę išsamesnes valstybės vadovo įgaliojimų trukmės apžvalgas, kuriose nagrinėjama, kaip dažnai, dėl kokių priežasčių ir kokiais tikslais valstybės vadovo įgaliojimų trukmė tapdavo konstitucinių reformų taikiniu. Kiti mokslininkai (G. Doron, M. Harris[3]) yra analizavę pačią valdžios įgaliojimų trukmės sampratą ir jos raidą visose konkrečios valstybės (JAV) valdžios institucijose (federaciniu ir valstijų lygiu).

Deja, šiose studijose tekalbama apie vienos, kelių, daugiausiai keliolikos konkrečių valstybių patirtis. Jose valstybės formų lyginimo ar diskusijos su klasikiniais J. Miltono, B. Franklino, A. Hamiltono, T. Jeffersono, J. Adamso ir kitų mąstytojų teiginiais apie valstybės vadovo įgaliojimų trukmę išvengiama arba jų aktualumas yra patvirtinamas. Vadinasi, Didžiosios Britanijos, JAV, Prancūzijos konstitucinės teisės pradininkų darbai tebėra svariausi valstybės vadovo įgalio-

---

[2] Ginsburg T., Melton J., Elkins Z. On The Evasion Of Executive Term Limits. [interaktyvus], [žiūrėta *2011-06-17],* <www.law.nyu.edu/ecm...**constitution**al.../ecm_pro_066960.pdf>, Jackson R. H., Rosberg C. G., Personal Rule: Theory and Practice in Africa. Comparative Politics. No. 16 (July 1984); D. N. Posner, D.J. Young, „The institutionalisation of political power in Africa"; Journal of Democracy Volume 18, Number 3 July 2007 © 2007 National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press; Vencovsky D., Presidential *Term* Limits in Africa. [interaktyvus], [žiūrėta *2011-06-20] www. kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/102020/.../Chapter+3.pdf;* O.Duhamel. France's New Five-Year Presidential Term. 2001; [interaktyvus], [žiūrėta *2007-12-21]* http://www.brookings.edu/fp/cusf/analysis/quinquennat.htm; T. H. Neale. Presidential Terms and Tenure: Perspectives and Proposals for Change. Congressional Research Service; October 19, 2009; R40864; [interaktyvus], [žiūrėta *2011-10-07]* http://www.fas.org/sgp/crs/misc/R40864.pdf; M.S.Shugart, J.M.Carey. Presidents and assemblies– constitutional design and electoral Dynamics.Ca.U.Press,1992. [interaktyvus], [žiūrėta *2011-05-24].* http://books.google.com/books?id=ZMuFhQ75b64C&dq=portugal+constitution+1976&hl=lt&source=gbs_navlinks_s; Ch.Fombad, Ch.Murray, Fostering Constitutionalism in Africa. Pretoria University Law Press (PULP) 2010; interaktyvus], [žiūrėta *2011-01-07]* www.pulp.up.ac.za/pdf/2010_09/2010_09.pdf; Bancroft H.H. The Works of Hubert Howe Bancroft. Vol. VIII. „History of Central America.Vol. III. 1801-1997. San Francisco: The History Company,Publishers. [interaktyvus], [žiūrėta *2011-01-19].* M.J. Korzi. Presidential Term Limits in American History– Power, Principles, and Politics. Texas A&M University Press, 2011. [interaktyvus], [žiūrėta *2011-02-17]* http://books.google.lt/books?id=_nYZHG2P9QC&dq=korzi&source=gbs_navlinks_shttp://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.32106018475118;page=root;view=image;size=100;seq=475;num=453;

[3] Harris D., Doron G. Term Limits. Lexington Books, New York, 2001.

jimų trukmės doktrinos šaltiniai. Jų nuoseklus įvertinimas ir mokslinio darbo objekto reikšmės suvokimas viduramžių bei švietimo amžiaus mąstytojų darbuose yra viena iš mokslinio tyrimo užduočių.

Nesant reikšmingesnių dabartinės Lietuvos ar Pabaltijo šalių mokslininkų lyginamosios konstitucinės teisės darbų apie valstybės vadovo įgaliojimų trukmės problemą, gali susidaryti įspūdis, jog ši konstitucinės teisės tema ir nėra sudėtinga ar bent jau nesusiduriama su jos įgyvendinimo sunkumais. Tačiau šių laikų konstitucinių nuostatų įvairovė bei valstybės vadovo įgaliojimų trukmės pažeidimus akcentuojantys tarptautiniai susitarimai[4] liudija ne tik valstybės vadovo teisinio statuso turinio aktualijas, tačiau ir jo konstitucinės praktikos problemas. Svarbu pažymėti, jog minėtame tarptautiniame dokumente kalbama apie tokias respublikas, kurių konstitucijose vadovo įgaliojimų trukmės nuostatos neatitiko tradicinių valdžios ribojimo laike idėjų. Todėl viena iš šio mokslinio darbo užduočių yra susijusi su valstybės vadovo įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų pažeidimų analize. Ji leis nustatyti tokių atvejų tendencijas skirtingose valstybės formose ir jų santykį su valstybės vadovo įgaliojimų trukmės konstitucinės doktrinos reikalavimais.

Valstybės vadovo įgaliojimų trukmės problemoje svarbus ir valstybės formos kontekstas. Nors monarchų ir prezidentų įgaliojimų trukmės apibrėžimai pakankamai skirtingi, jų konstitucinė paskirtis yra tapati. Atsižvelgiant į mokslinės literatūros apie valstybės vadovo įgaliojimų trukmės ribojimą gausą, monarcho instituto problemiškumas konstitucinės teisės praduose buvo akivaizdus. Prezidento pareigybės modeliavimas ir įtvirtinimas konstitucijoje turėjo pasitarnauti valstybės vadovo įgaliojimų trukmės ribojimo tikslo siekimui. Jo įgyvendinimo sėkmės nustatymas šiuolaikinių monarchijos bei respublikos formų valstybėse yra viena šio mokslinio darbo tyrimo užduočių.

Temos aktualumas, mokslinis naujumas

Valstybės vadovo įgaliojimų trukmė Lietuvos teisės ar politikos moksluose neaptariama arba minima tik fragmentiškai. Įvade jau minėtų Lietuvos teisininkų darbuose šio mokslinio darbo objektas beveik nenagrinėjamas: aptariamas tik prezidento institutas, o jo įgaliojimų trukmės sampratos vertinimas apsiriboja Lietuvos ir keleto kitų pasaulio respublikų vadovų kadencijos trukmės, skaičiaus konstatuojamaisiais teiginiais.

Mokslinio darbo objekto tyrinėjimai kitose Europos ar pasaulio valstybėse taip pat gana menki. Nors kai kurie autoriai (H. E. Goemans, K. E. Gleditach, D. Vencovsky, D. N. Posner, D. Young) yra atlikę įvairios apimties prezidento įgalio-

[4] 2007 m. Afrikos valstybių susitarimas dėl rinkimų, demokratijos ir valdymo, Plačiau žr.: African Charter on Democracy, Elections and Governance, 2007. [interaktyvus].[žiūrėta 2011-07-05]; http://www.unhcr.org/refworld/publisher,AU,,,493fe2332,0.html;

jimų trukmės praktikos tyrimus[5], jų užduotys buvo daugiau politologinio, politinio prognozavimo pobūdžio, nekeliant šio klausimo konstitucinio reguliavimo problemų. Valstybės vadovo įgaliojimų trukmės doktrina, jos konstitucinių nuostatų stabilumas, sistemiškumas, ryšys su valdžios padalijimo ir ribojimo principu, jos pažeidimų priežastingumas ir tendencijos monarchijos bei respublikos formose klausimai pasaulio mokslinėje literatūroje kol kas nuodugniai nenagrinėti.

Kita vertus, Europos ir pasaulio konstitucinės teisės pirmtakų mintyse valstybės vadovo įgaliojimų trukmė buvo suvokiama ir akcentuojama ne tik kaip vienas iš valstybės vadovo instituto požymių, tačiau ir kaip šios valdžios ribojimo įrankis. Jis buvo taikomas ir kitų valdžios (parlamento, vyriausybės, teismų) įstaigų įgaliojimų ribojimo tikslui. Disertacijos rengimo metu atliktas tyrimas laikytinas pirmąja išsamia valstybės vadovo įgaliojimų trukmės ribojimo ir jo konstitucinio įtvirtinimo poreikių mokslinio suvokimo raidos studija.

Šiame moksliniame darbe valstybės vadovo įgaliojimų trukmė pirmą kartą pateikiama kaip kompleksiška konstitucinių nuostatų sistema. Joje telkiamos ir susiejamos įvairios valstybės vadovo įgaliojimų trukmę sąlygojančios teisinės nuostatos, bendriausiai skirstytinos į **materialias** (priesaika, amžiaus cenzas, sėslumas, religijos išpažinimas, įgaliojimų laikas, perrinkimų skaičius) ir **procesines** (vadovo skyrimas, prisaikdinimas, įgaliojimų nutraukimas (apkalta), sustabdymas, procesą vykdančios institucijos).

Mokslinio darbo objektas pirmą kartą nagrinėjamas neapsiribojant konkrečios valstybės formos ir valstybės vadovo rūšimi. Tiriant įgaliojimų trukmės klausimą, respublikos prezidento ir monarchijos valdovo sąvokos gvildenamos ne kaip dvi atskiros, tačiau kaip tarpusavyje susijusios valstybės vadovo kategorijos, kurių konstitucinėje raidoje įgaliojimų trukmės ribojimo idėjos suvaidino reikšmingą vaidmenį. Toks mokslinio tyrimo pjūvis leidžia geriau suprasti pačios valstybės vadovo formų brandą ir jų igaliojimų trukmės apibrėžimų priežastingumą.

Šiame moksliniame darbe, apžvelgus daugiau nei 140 valstybinių santvarkų konstitucinius dokumentus ir juose įtvirtintų valstybės vadovo įgaliojimų trukmės nuostatų kaitos aplinkybes, atliktų tyrimų medžiaga naudinga konkrečioms valstybėms, svarstant ir priimant sprendimus dėl valstybės vadovo įgaliojimų laike ribojimo sąlygų tobulinimo. Mokslinio tyrimo rezultatai leidžia teigti, jog vadovo įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų pokyčiai tikėtini kiekvienoje valstybėje[6].

---

[5] Pvz.: H.E.Goemans, K.E.Gleditsch, G.Chiozza sukurta sisteminė duomenų bazė Archigos: A data seto n Leaders, V.2,9; [interaktyvus], [žiūrėta 2011-01-16], http://www.rochester.edu/college/faculty/hgoemans/Archigos.2.9-August.pdf;

[6] Vien buvusių Tarybų Sąjungos narių tarpe per paskutiniuosius 15 metų prezidento įgaliojimų trukmės sąlygos buvo pakeistos 8-iose šalyse (Baltarusija, Latvija, Rusija, Azerbaidžanas, Kazachstanas, Kirgyztanas, Uzbekistanas, Turkmėnistanas, Tadžikistanas).

Mokslinio darbo tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai

Disertacijos tyrimo objektą sudaro įvairios materialios ir procesinės konstitucinės normos, susijusios su įgaliojimų trukmės (įgaliojimų pradžios, tęstinumo) reikalavimais ir veiksmais juos pažeidus. Valstybės vadovo įgaliojimų trukmės tyrimą apsunkina ir valstybės vadovo rūšių (monarchas, prezidentas) skirtumas, kadangi jų atžvilgiu taikomi konstituciniai įgaliojimų laiko ribojimo būdai nevienodi.

Plačiąja prasme mokslinio darbo tyrimo objektas yra pati valstybės vadovo įgaliojimų trukmės samprata ir ją sudarančių nuostatų sistema. Nagrinėjant įvairias valstybės vadovo statuso normas (įgaliojimų gavimas, priesaika, apkalta, įgaliojimų sustabdymas, nutrūkimas ir kt.), konstitucinės teisės moksle jos suvokiamos kaip susijusios įgaliojimų ribojimo laike sąlygos.

Siaurąja prasme mokslinio darbo tyrimo objektas yra valstybės vadovo tipai (monarchas, prezidentas) ir jiems būdingi įgaliojimų trukmės apibrėžimų teoriniai bei praktiniai aspektai.

Mokslinio darbo tikslas – išanalizuoti valstybės vadovo įgaliojimų trukmės sampratas, ją sudarančių nuostatų sistemos mokslinį atskleidimą ir įtvirtinimą monarchijos bei respublikos formose.

Mokslinio darbo uždaviniai –

Atskleisti valstybės vadovo įgaliojimų trukmės sampratą XIV-XVIII amžiaus Europos ir JAV teisinės minties raidoje;

Įvertinti valstybės vadovo įgaliojimų trukmės aktualumą pirmųjų pasaulio konstitucinių dokumentų kūrime;

Apžvelgti valstybės vadovo institucijos istorinę raidą ir įvertinti įgaliojimų trukmės vaidmenį valstybės formų pokyčiuose;

Ištirti valstybės vadovo (monarcho ir prezidento) įgaliojimų trukmės nuostatų įvairovę pasaulio valstybių konstituciniuose aktuose, nustatyti jų raidos tendencijas;

Ištirti valstybės vadovo įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų taikymo ypatumus respublikos ir monarchijos valdymo formose, nustatyti aktualių konstitucinių nuostatų pažeidimų priežastingumą, tendencijas ir jų santykį su įgaliojimų trukmės ribojimo konstitucine doktrina;

Mokslinio darbo sandara

Disertaciją sudaro įvadas, dėstomoji dalis, išvados, santrauka užsienio kalba, priedai ir literatūros sąrašas.

Trijuose dėstomosios dalies skyriuose („Valstybės vadovo įgaliojimų trukmė pasaulio teisinės minties raidoje“, „Valstybės vadovo įgaliojimų trukmės ypatumai monarchijos formoje“, „Valstybės vadovo įgaliojimų trukmės ypatumai respublikos formoje“) sprendžiami mokslinio darbo uždaviniai: pirmajame atskleidžia-

ma valstybės vadovo įgaliojimų trukmės samprata, įvertinamas jos aktualumas, apžvelgiama institucijos istorinė raida, antrajame ir trečiajame tiriama valstybės vadovo (monarcho ir prezidento) įgaliojimų trukmės nuostatų įvairovė, konstitucinių nuostatų taikymo politinis kontekstas respublikos ir monarchijos formose, nustatomas aktualių konstitucinių nuostatų pažeidimų priežastingumas, tendencijos ir jų santykis su įgaliojimų trukmės ribojimo konstitucine doktrina.

Dėstomosios dalies antrojo bei trečiojo skyrių sandaros pasirinkimą nulėmė pakankamai dideli valstybės vadovo įgaliojimų trukmės konstitucinių apibrėžimų ir jų įgyvendinimo praktikos skirtumai. Monarchijos ir respublikos formos išskyrimas taip pat yra naudingas jų lyginimui, vertinant disertacijos ginamųjų teiginių pagrįstumą.

Mokslinio darbo išvadose, laikantis ginamųjų teiginių išdėstymo nuoseklumo, apibendrinami dėstomosios dalies skyriuose pateikti atliktų tyrimų rezultatai.

Mokslinio darbo prieduose pateikiama atliktų tyrimų statistinė informacija, skaitmeninės duomenų saugojimo priemonės su užfiksuotais mokslinio darbo tyrimų duomenimis.

Mokslinio darbo ginamieji teiginiai

1. Valstybės vadovo įgaliojimų trukmė pasaulio valstybių teisinės minties raidoje yra ne tik valstybės vadovo instituto, tačiau ir konstitucinio valdžių padalijimo bei ribojimo principo sudedamasis požymis;
2. Valstybės vadovo įgaliojimų trukmės turinį sudaro įvairios materialinės ir procesinės konstitucinės teisės normos, kurių paskirtis– užtikrinti Tautos ar jos atstovybės teisę nutraukti valstybės vadovo įgaliojimus, jam pažeidus konstitucijos reikalavimus;
3. Valstybės vadovo įgaliojimų trukmės ribojimo (kontroliavimo) poreikis yra viena iš aplinkybių, skatinusių valstybės vadovo institucijos ir valstybės formų raidą;
4. Monarcho įgaliojimų trukmės konstitucinės nuostatos yra pakankamai stabilios, jų turinys ir pastarojo keitimo galimybės šiuolaikinėje monarchijos formoje nepriklauso nuo valdovo valios. Pasaulio konstitucinių monarchijų politinėje tikrovėje valdovo įgaliojimų trukmės nuostatų taikymas iš esmės atitinka Tautos suvereniteto, valdžių padalinimo ir ribojimo, konstitucijos viršenybės principų reikalavimus;
5. Prezidento įgaliojimų trukmės formaliosios nuostatos yra dinamiškos. Jų kaita nepriklauso nuo konkrečios konstitucinės santvarkos amžiaus. Konstitucijose nustatytas Prezidento įgaliojimų laikas šiuo metu pasižymi augimo tendencija; Prezidento įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų pažeidimai dažniausiai susiję su subjektyviais politiniais interesais, jie tendencingi prezidentinėms ar pusiau prezidentinėms respublikoms.

6. Prezidento įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų pažeidimų tikimybė yra proporcinga jo įgaliojimų apimčiai (Montesquieu principo interpretacija– kuo prezidento įgaliojimai svaresni, tuo dažniau jo įgaliojimų trukmės konstitucinės nuostatos pažeidžiamos).

Disertacijos šaltiniai ir aktualių mokslinių darbų apžvalga
Atliekant mokslinį tyrimą, buvo nagrinėjami teisės normų aktai:

h) Galiojančios daugiau nei 140 pasaulio valstybių konstitucijos, konstituciniai aktai, federacinių teritorinių vienetų konstitucijos ir aktualios jų pataisos, susijusios su valstybės vadovo įgaliojimų trukmės nuostatomis;
i) Istorinės pasaulio valstybių konstitucijos, konstituciniai aktai ir aktualios jų pataisos, susijusios su valstybės vadovo įgaliojimų trukmės nuostatomis;
j) Istoriniai viduramžių monarchijų ir respublikų valstybinės teisės aktai (teisynai, deklaracijos, sosto paveldėjimo taisyklės ir kt.);
k) Konstitucijų, aktualių konstitucinių aktų projektai;
l) Teisminės valdžios (konstitucinių ar bendrosios kompetencijos teismų, užtikrinančių konstitucijos priežiūrą) sprendimai, nagrinėjant valdžios institucijų ginčus dėl valstybės vadovo įgaliojimų trukmės nuostatų taikymo (įskaitant valstybės vadovo apkaltos bylas);
m) Tarptautiniai susitarimai, kuriuose valstybės vadovo įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų stabilumo siekiamybė yra laikoma šalių susitarimo siekiu;
n) Prezidentų, parlamentų ar kitų institucijų priimti teisės aktai dėl valstybės vadovo įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų laikino ar išimtinio netaikymo (įskaitant sprendimus dėl tokių referendumų paskelbimo ir jų rezultatų nustatymo).

Kiti šaltiniai:

- Konstitucinės, lyginamosios konstitucinės teisės, teisės filosofijos, politikos mokslų (politinės filosofijos), istorijos vadovėliai, monografijos, moksliniai straipsniai, komentarai;
- Konstitucijas, konstitucinius aktus rengusių komisijų, konstitucinių asamblėjų veiklos santraukos ir posėdžių stenogramos;
- Analitinio pobūdžio duomenų rinkmenos apie įvairių laikotarpių ir geografinių teritorijų valstybių vadovų įgaliojimų trukmės praktiką;
- Valstybės vadovų (monarchų, prezidentų) biografijos/autobiografijos;
- Kai kurių valstybių vyriausiųjų rinkimų komisijų informaciniai biuleteniai;
- Valdžios institucijų, nevyriausybinių, universitetinių, analitinių, juridinių organizacijų aktualūs informaciniai tinklapiai;

Tarp reikšmingiausių disertacijos mokslinio tyrimo šaltinių paminėtini:

- 1787 m. Filadelfijos konstitucijos konvento posėdžių medžiaga. J. Madisono užfiksuoti konvento dalyvių ginčai dėl valstybės vadovo įgaliojimų apimties ir trukmės požymių laikytini išskirtinės vertės konstitucinės doktrinos medžiaga, paaiškinančia ne tik JAV, tačiau ir prezidento kaip valdžios institucijos įgaliojimų balansavimo konstitucinių nuostatų turinio prasmę apskritai;
- Federalistų ir antifederalistų raštai. 1787-1788 m. trukusi JAV konstitucijos projekto šalininkų ir priešininkų diskusija yra svarbi JAV konstitucinės teisės doktrinos dalis. Valstybės vadovo įgaliojimų trukmės klausimai čia nagrinėti valstijoms ratifikuojant konstitucijos projektą;
- J. Locke'o, Sh. Montesquieu ir J. J. Rousseau darbų įžvalgos apie valdžių padalijimo, ribojimo ir Tautos suvereniteto principų konstitucinį įtvirtinimą[7];
- Įvade jau minėtų šių laikų mokslininkų M. J. Korzio, D. N. Posnerio, D. N. Youngo, D. Vencovsky'io, Ch. Fombado, Ch. Murray'aus aktualios mokslinės studijos apie JAV ir kitų valstybių (Afrikos, Amerikos žemynų) respublikų įgaliojimų trukmės raidą ir jos praktines problemas;
- H. E. Goemanso, K. E. Gleditscho, G. Chiozza ir kitų mokslininkų sukurta visų valstybių vadovų įgaliojimų trukmės duomenų informacinė sistema „Archigos: A data set on Leaders v.2,9".

Mokslinio darbo tyrimo metodai

Mokslinio darbo tyrimai atlikti derinant įvairius metodus.

Istorinis metodas taikytas sekant valstybės vadovo institucijos, jos požymių konstitucinę raidą. Suvokus, kad šis institutas kito skirtingais mūsų šalies raidos laikotarpiais, nustatyta, kokios priežastys lėmė teisinio reguliavimo ir veiklos pokyčius.

Lyginamasis metodas taikytas plačiausiai, atskleidžiant įvairių valstybių aktualių konstitucinių nuostatų ar su jomis susijusių faktų panašumus ir skirtumus.

Indukcijos ir dedukcijos metodai padėjo formuluoti mokslinio darbo skyrių, poskyrių apibendrinimus, išvadas.

Sisteminės analizės ir asimiliacijos metodai leido sukauptą tyrimų informaciją skaidyti į duomenų grupes, priskirti jas esamoms mokslinėms charakteristikoms arba kurti naujas.

---

[7] J.Locke. Two treatises on government; Printed for R. Butler, W. Reid, W. Sharpe, and J. Bumpus, 1821; [interaktyvus], [žiūrėta 2011-09-15], http://books.google.lt/books?id=IpYIAAAAQAAJ&dq=locke+monarchy&source=gbs_navlinks_s; Ch.De Montesquieu. The spirit of laws. Cosimo, Inc Press., 2011; [interaktyvus], [žiūrėta 2011-10-03], http://books.google.lt/books?id=-3OssKQ_bSoC&dq=spirit+of+laws&source=gbs_navlinks_s; J.J.Rousseau. The Social Contract Or Principles Of Political Right; [interaktyvus], [žiūrėta 2011-09-20], http://www.constitution.org/jjr/socon_03.htm#014;

Teleologinis metodas taikytas nustatant valstybės vadovo įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų, jų pataisų ar šių atžvilgiu priimtų specialių teisės aktų interesus.

Aprašomosios statistikos ir indeksų metodai padėjo išreikšti atliktų mokslinio tyrimo duomenų grafikus ir nustatyti jų raidos tendencijas.

Disertacijos tyrimo rezultatų pristatymas

Šiuolaikinės valstybės vadovo institucijos tipai (monarchas ir prezidentas) patyrė ilgą istorinę raidą ir atspindėjo monarchijos bei respublikos formų kokybinę brandą. Monarcho institucija per šimtmečius iš esmės išsaugojo savo sąvoką ir jos sampratos esmingiausius bruožus (sostas, dinastija, sosto paveldėjimas, sosto regentas). Tuo tarpu prezidento institucija laikytina įvairių ankstyvesnių respublikų vadovų institucijų (dožų, statholderių, gonfalonierių, posadnikų ir kt.) palikuone, perėmusia aktualiausias jų savybes (Tautos/visuomenės atstovas, laikinai vykdantis jam patikėtas funkcijas, jas pradedantis, vykdantis ir baigiantis pagal visuomenės/jos kolegijos priimtus įstatymus) ir to meto mokslo idėjas respublikos labui. Prezidento institucijos genezės metu respublikos ir monarchijos formų tikslingumas vis labiau siejamas su Tautos suvereniteto principo įgyvendinimo (valstybinės santvarkos nustatymas, suvereniteto galių vykdymo perdavimas, valdžios atstovų rinkimas, perrinkimas, jų įgaliojimų laikinumas) galimybėmis.

Pasaulio teisinės minties raidoje, valstybės vadovo institucijos samprata patyrė ženklius pokyčius, susijusius su valstybės suvereniteto šaltinio suvokimo permainomis (Bažnytinis, pasaulietinis – absoliutinis, pasaulietinis – tautos). Pasaulietinio valstybės vadovo įgaliojimų trukmės požiūriu, aukščiau minėtos suvereniteto sampratos ją fiksavo kaip vadovo laisvai disponuojamą teisę (absoliuto suverenitetas) arba nuo jo nepriklausančią sąlygą (Bažnyčios, tautos suverenitetas), įtvirtintą valstybės teisės aktuose.

Valstybės suvereniteto sampratų raidoje, valstybės vadovo įgaliojimų trukmės problema pirmiausiai identifikuota pripažįstant visuomenės/liaudies teisę sukilti (reaguoti) prieš tironą (M.Paduvietis, Šv.T.Akvinietis, W.Ockham, J.Paryžietis ir kt.). Konciliarizmo laikais tokia koncepcija pirmiausiai buvo išbandyta paties Popiežiaus atžvilgiu, bažnytiniams susirinkimams nušalinant jį nuo Apaštališkojo sosto. Vėliau, plintant respublikos formai ir susidarius „monarchinėms respublikoms“ (Žešpospolita, XVII-ojo amžiaus vidurio Anglijos Protektoratas), tautos vaidmuo valstybės vadovo įgaliojimų trukmės sampratoje iš **reaktyvaus** pradėjo keistis į **kontroliuojantį**. Juo tauta tiesiogiai ar atstovybės (parlamento) dėka nustatė vis daugiau valstybės vadovo veiklos reikalavimų (A.Volanas, J.Milton, J.Althusius, H.Grotius ir kt.), kuriuos lydėjo įgaliojimų trukmės nutraukimo procesinės nuostatas, tuos reikalavimus pažeidus.

Stiprėjant absoliutizmui ir laikinai silpnėjant respublikoms, vienvaldiškos monarchijos kritika Europos teisinės minties raidoje XVI – XVII amžiuose toliau augo. Utopijų autorių (T.More, F.Bacon, O.Harrington) įsivaizduojamos valstybinės santvarkos ir jų vadovai atspindėjo respublikos formas. Tuo pačiu laikotarpiu Italijos respublikų eros pabaigoje N.Machiavelli, F.Quiccardini, B.Rucellai ir kiti sukūrė išsamius respublikos formos traktatus, kuriuose jų valdžių laikinumas bei kaitumas buvo viena svarbiausių tokios valstybės formos gyvavimo sąlygų.

Tautos suvereniteto sampratos įsitvirtinimą pasaulio teisinės minties raidoje sustiprino visuomenės sutarties idėja. Ji tautos suvereniteto sampratą praturtinusi loginiais žmonių prigimtinės lygybės ir konstruktyvaus bendradarbiavimo (sutarimo) argumentais, palietė ir valdžios organizacijos principus (kaip, kuriam laikui, kokioms institucijoms bus pavedama vykdyti tautos suvereni galia). Tautos suvereniteto, visuomenės sutarties ir valdžios organizavimo principų/valstybės formos klausimas buvo sprendžiamas T.Hobbes, J.Locke ir J.J.Rousseau darbuose. Juose visuomenės sutartimi pagrįsto tautos suvereniteto principo vaidmuo kito nuo fakultatuvaus ir pro – monarchiško (T.Hobbes) iki dominuojančio ir pro – respublikoniško (J.J.Rousseau). Atitinkamai, valdžių (įskaitant valstybės vadovą) įgaliojimų trukmė buvo pripažinta tautos racionalaus pasirinkimo teise (J.Locke), o J.J.Rousseau ją pabrėžė kaip būtiną tautos suverenios valios įgaliojimų atnaujinimo sąlygą.

Švietimo amžiuje valdžios ir valstybės vadovo įgaliojimų trukmė tapo kitų politinių/teisinių idėjų pagrindu. Ja plačiai rėmėsi politinio/ekonominio utilitarizmo pradininkai (F.Hutcheson, A.Smith) bei valdžių padalijimo principo kūrėjai (Sh.Montesquieu). Pastarasis mąstytojas be institucinės valdžių padalijimo „triados“ (įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės valdžios) iškėlė idėją valdžią padalinti ir apriboti laike. Montesquieu mintis „kuo didesnė valdžia, tuo trumpiau ji turi valdyti“ papildė visuomenės sutartimi pagrįsto Tautos suvereniteto galių atstovavimo laikinumo principą ir tapo absoliučios daugumos pasaulio demokratinių valstybių konstitucinės raidos siekiamybe.

Respublikos formoje valstybės vadovo įgaliojimų trukmės klausimas pirmiausiai buvo paliestas JAV ankstyvojo konstitucionalizmo (ypač Filadelfijos konvento) raidoje. Diskuotuotas ir ginčytas daugiau nei dvidešimtyje konvento ar jo specialių komitetų posėdžiuose, valstybės vadovo įgaliojimų laikas buvo tiesiogiai siejamas ne tik su kitais šios institucijos požymiais (rinkimų tvarka, pasyviosios rinkimų teisės sąlygos, perrinkimo galimybės, apkaltos procesas) tačiau ir tautos suvereniteto bei valdžių padalijimo principais (tam tikrą laiką pareigas einančio prezidento vieta valdžios institucijų sistemoje, jo bendradarbiavimo su įstatymų leidžiamąja ir teismine valdžia galimybės, jo lojalumo tautos suverenitetui ir konstitucijos viršenybei užtikrinimas).

Susiformavus pirmosioms šiuolaikinėms konstitucinėms monarchijoms (JK) ir respublikoms (JAV), valstybės vadovo įgaliojimų trukmė aukščiau minėtų valstybės formų konstitucinėje raidoje išliko aktuali ir problemiška.

Mokslinio darbo tyrime išanalizuota monarchijos ir respublikos formų vadovų įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų kaitos dinamika, tendencijos, įgaliojimų trukmės pokyčių priežastys (veiksniai). Visais atvejais mokslinio tyrimo duomenys buvo apibendrinami atsižvelgiant į valstybės vadovo įgaliojimų trukmei aktualius ir tautos suvereniteto principą užtikrinančius **bendruosius** doktrininius reikalavimus (įgaliojimų laikinumas, rinkimų periodiškumas, konstitucinio reguliavimo stabilumas), bei **specialiąją** Montesquieu taisyklę, atspindinčią valdžios apimties ir jos įgaliojimų trukmės balansą.

Įvertinus monarchijos formos istorinių ir šiuolaikinių konstitucinių santvarkų patirtis valdovo įgaliojimų trukmės teisinio reguliavimo srityje, konstatuotos tokių nuostatų ilgalaikio stabilumo tendencijos. Monarchijos formoje plintant parlamentiniam valdymui, valdovo įgaliojimų trukmės nuostatos (įgaliojimų suteikimo, vykdymo reikalavimai ir jų užtikrinimo procesinės normos) yra atskiriamos nuo monarcho įtakos ir patikimos parlamentų bei vyriausybių kompetencijoms. Tautos suvereniteto ir valdžių padalijimo laike (Montequieu taisyklė) principai tokiose monarchijose užtikrinami konstituciškai apribojant valdovo galias, drauge sumenkinant jo įgaliojimų trukmės reikšmę.

Monarchų įgaliojimų trukmės nuostatų įgyvendinimo ypatumų dinamika leidžia tvirtinti, jog ilgą laiką (1700 – 1950 m.) trumpesni nei nustatyta (iki gyvos galvos) monarchų įgaliojimų trukmės atvejai būdavo neteisėti (perversmai, užsienio valstybių agresijos, nužudymai, revoliucijos) ir būdingi absoliutinėms arba dualistinėms monarchijoms. Nuo XX-ojo amžiaus vidurio, trumpesnių nei nustatyta (iki gyvos galvos) monarchų įgaliojimų trukmės atvejai pradėjo ženkliai retėti, o jų tarpe nustatyti teisėti valdovo įgaliojimų sutrumpinimai (parlamento, tautos referendumo valia, savanoriškai atsistatydinus) tapo vis dažnesni. Tokios tendencijos tapo ypač pastebimos tose monarchijose, kurių valdovo įtaka apribota kitų valdžios institucijų (parlamento, vyriausybės, teismų) galiomis.

Respublikos formos raidoje prezidento įgaliojimų trukmės nuostatos palaipsniui išsiplėtojo į neriboto, santykinai riboto ir griežtai riboto perrinkimo galimybių konstitucinius apibrėžimus. Papildomai charakterizuoti kadencijos trukmės dydžiu, jie atspindėjo prezidento įgaliojimų laiko modeliavimą istorinėse ir šių laikų respublikų konstitucijose. Ištyrus daugiau nei 400 galiojusių ir galiojančių konstitucijų, respublikos prezidento įgaliojimų trukmės nuostatos laikytinos mažiau stabiliomis nei valdovų – monarchijose. Ypač dinamiškai kito ir tebekinta prezidento įgaliojimų trukmės apibrėžimai prezidentinėse ar pusiau – prezidentinėse valstybėse. Montesquieu taisyklės požiūriu, minėtose santvarkose prezidento įgaliojimų apimties ir įgaliojimų trukmės balansas dažnai buvo ir tebėra

pažeidžiamas, to paties asmens galimybių būti perrinktam pareigose neribojant arba ribojant santykinai.

Konstatavus respublikos prezidento įgaliojimų trukmės nuostatų nestabilumą, mokslinio darbo tyrime analizuotos tokio reiškinio priežastys. Tyrimo metu surinkti ir apibendrinti duomenys leidžia teigti, jog absoliuti dauguma istorinių ir šiuolaikinių prezidento instituciją turėjusių respublikų konstitucijose siekė ją suderinti su aukščiau minėtais doktrininiais reikalavimais. Tokias siekiamybes patvirtina 1907 ir 2007 m. Centrinės Amerikos bei Po-Sacharinių Afrikos valstybių tarptautiniai susitarimai dėl prezidento įgaliojimų trukmės (perrinkimo) ribojimo. Šie dokumentai drauge patvirtina ir nesėkmingą minėtų regionų pavienių respublikų mėginimus savarankiškai užtikrinti tokių konstitucinių nuostatų paisymą.

Politinėje praktikoje susiklostę prezidento įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų pažeidimai skirstytini į atvejus, kai minėtų pareigūnų įgaliojimai nutraukiami anksčiau (perversmai, pasikėsinimai į gyvybę, pilietiniai karai) arba pratęsiami ilgiau (savavališkai keičiant, ignoruojant konstitucijas) nei pagal galiojusį teisinį reguliavimą. Mokslinio darbo tyrimo metu nustatyta, jog su Montesquieu įgaliojimų apimties/trukmės balanso taisykle prasilenkiantys prezidento įgaliojimų laiko apibrėžimai dažnai nustatomi prasilenkiant su tautos valia, yra subjektyvaus pobūdžio ir susiję su konkrečių politikų (einančių ar ketinančių eiti tokias pareigas) interesais.

Tyrimo metu surinkti duomenys liudija, jog daugiau nei dviejų šimtų metų trukmės prezidentinio tipo respublikų raidoje vadovo įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų pažeidimų tendencijos buvo ir tebėra pakankamai ryškios. Jas paskutiniais dešimtmečiais dar labiau sustiprino išaugę fiktyvių prezidento įgaliojimų laiką pratęsiančių tautos referendumų ir prezidentų impičmentų skaičiai. Nors prezidentų apkaltos dažniausiai baigiasi sėkmingai (asmuo pašalinamas iš pareigų), jų gausa prezidentinėse respublikose taip pat liudija valstybės vadovo institucijos konfliktiškumą su tautos suvereniteto, valdžių padalijimo ir konstitucijos viršenybės principais. Tyrimo duomenys taip pat leidžia teigti, jog pezidentinėse arba pusiau prezidentinėse respublikose Montesquieu įgaliojimų apimties/trukmės balanso taisyklės įgyvendinimo sėkmė nepriklauso nuo valstybės konstitucinės santvarkos amžiaus, tačiau yra sietina su valstybės daugiapartinės sistemos ir nešališkos konstitucinės justicijos būtimi.

Parlamentinėse respublikose prezidento įgaliojimų trukmės nuostatų taikymas yra kur kas sklandesnis. Apžvelgus Europos bei Azijos istorinių ir dabartinių parlamentinių respublikų raidą, tokių konstitucinių reikalavimų pažeidimai kur kas retesni ir veikiau laikytini šalutiniais neteisėto valdžios užgrobimo rezultatais (dažniausiai perversmininkų taikiniu tapdavo parlamentai ar vyriausybės). Tokiose valstybėse fiktyvių referendumų dėl prezidento įgaliojimų trukmės pratę-

simo aptikti nepavyko, o prezidentų apkaltų ir jų įgaliojimų nutrūkimo anksčiau laiko atvejai yra ypač reti. 1990 – 1995 m. nepriklausomybę atkūriusių Europos parlamentinių respublikų konstitucijose su dvigubais saugikliais *(menkų galių prezidentų institucijų įgaliojimų laikas buvo apribotas ypač griežtai (viena arba dvi kadencijos))* įtvirtinta Montesquieu įgaliojimų apimties/trukmės balanso taisyklė iki šiol taip pat taikoma sėkmingai.

Išvados

1. Mokslinio darbo tyrime apžvelgus XIII – XIX amžių pasaulio teisinę mintį brandinusių mąstytojų palikimą, valdžios (ir ypač valstybės vadovo) įgaliojimų laikas pripažintinas svarbiu valstybės formos elementu. Valdovo įgaliojimų trukmės ribojimas valdinių (vėliau – tautos) valia pirmiausiai atsispindėjo Popiežiaus institucijos kritikoje (W. Ockham, Marsilijus Paduvietis) ir jos krizėje konciliarizmo laikais. Bažnytiniai susirinkimai, nutraukę popiežių įgaliojimus pirmą kartą pasaulio istorijoje įgyvendino filosofijos ir teisės moksluose plėtotą valdinių teisę nušalinti valdovą, jam veikiant prieš valdomųjų poreikius ir Dievo nustatytą tvarką. Suvereniteto šaltiniu pripažinus pasaulietinį valdovą, jo įgaliojimų trukmės problema ne išnyko, o atvirkščiai – vis aštrėjo. Ją nuosekliai akcentavo Renesanso laikų švietėjai, respublikos šalininkai ir šiuo klausimu vieningi Bažnyčios srovių (katalikų, liuteronų, kalvinistų) atstovai. N. Machiavellio, F. Guiccardinio apibendrinta Italijos mažųjų respublikų patirtis, siekiant teisingesnio valdymo idėjų, liudijo visuomenės pažangą kuriant tokią valstybės formą, kur valdžios galios ir jos įgaliojimų trukmė priklausė nuo valdomųjų valios.
2. Valdžios įgaliojimų trukmė – neatsiejama J. Locke'o, Sh. Montesquieu ir J. J. Rousseau mokslo apie tautos suvereniteto, visuomenės sutarties ir valdžių padalijimo principus dalis. Locke ir Rousseau mintys bei parengti konstitucijų projektai grindė tautos teisę pačiai apsispręsti kaip savo valdžią perduoti atstovams (rinkimai) ir kaip dažnai juos tikslinga perskirstyti iš naujo (perrinkimo laikotarpiai). Sh. Montesquieu savo samprotavimuose apie valdžios padalijimo principą, apžvelgęs gausius istorinių monarchijų ir respublikų pavyzdžius, suformulavo valdžios įgaliojimų apimties ir trukmės aksiomą (kuo didesnė valdžia, tuo trumpiau ji turi valdyti). Ši taisyklė, papildanti valdžios kaitumo idėją, vėliau tapo neatskiriama jos padalijimo ir ribojimo siekiamybe absoliučioje daugumoje pasaulio konstitucinių santvarkų.
3. Jau viduramžių teisinės minties raidoje ir pirmosiuose monarchijų konstituciniuose dokumentuose (JK 1689 m. Teisių bilis ir 1701 m. Sosto paveldėjimo aktas) valdovo įgaliojimų trukmės sampratą sudarė dvi iš tau-

tos suvereniteto idėjos kylančios prielaidos – teisė priešintis jos vertybes pažeidžiančiam tironui ir kontroliuoti jo įgaliojimų trukmę, nustatant valdžios įgijimo, vykdymo ir netekimo konstitucines sąlygas.

4. JK ir jos pavyzdžiu pasekosiose monarchijose valdovo įgaliojimų trukmės sampratą užpildė turininga **materialinių** (priesaikos, sėslumo, amžiaus, religijos, sveikatos būklės ir kitų sąlygų) bei **procesinių** (karūnacijos, sosto regento, sosto netekimo tvarkos) normų sistema. Su tam tikrais pokyčiais (priklausomai nuo monarchijos konstitucinio apibrėžtumo) ji išliko iki šiol.
5. Dar platesnė prezidento įgaliojimų trukmės samprata susiformavo JAV konstitucijoje. Prezidento įgaliojimų trukmės nuostatos sistemiškai apėmė Tautos suvereniteto (nustatant rinkimų (perrinkimo) tvarką), federalizmo (derinant valstijų atstovavimo interesus), valdžių padalinimo (nustatant parlamento rūmų įgaliojimų laiko vidurkį atitinkančią kadencijos trukmę ir sudėtingą apkaltos procedūrą) principų įgyvendinimą.
6. Įgaliojimų trukmės problema laikytina viena iš priežasčių, skatinusių valstybės vadovo institucijos raidą. Monarchijos formoje įgaliojimų trukmės ribojimo ir valdymo poreikis lėmė renkamo arba atstovaujančiojo valdovo sosto sukūrimą ir palaipsnį konstitucinio monarcho sampratos susiformavimą. Viduramžių respublikose valstybės vadovo įgaliojimų laiko problema buvo sprendžiama visiškai atsisakant monarcho institucijos ir vietoj jos kuriant renkamas/burtais skiriamas laikino atstovavimo pobūdžio institucijas (dožus, gonfalonierius, statholderius, posadnikus ir kt.).
7. Po J. Locke'o, Sh. Montesquieu ir J. J. Rousseau darbų, apibendrinusių Tautos suvereniteto bei valdžių padalijimo principus, jų pagrindimui naudota valdžios įgaliojimų trukmės reikšmė būsimų konstitucijų kūrėjus (JAV valstijų ir federalinė) vietoj monarchijos tobulinti respublikos formą ir ieškoti Tautos suvereniteto bei valdžios padalijimo principus atitinkančio valstybės vadovo modelio. Prezidento institucijos raidai konkrečiose šalyse klostantis ne pagal konstitucijos reikalavimus, jos įgaliojimų trukmės praktikos problemos skatino kurti kolegialias tarybas (Colegiado – Urugvajus).
8. Monarchijos formos konstitucinei raidai būdingas palaipsnis parlamentinio valdymo įsigalėjimas. XX amžiuje parlamentų ar vyriausybių nustatytos valdovo įgaliojimų trukmės konstitucinės sąlygos paplito beveik dviejuose trečdaliuose pasaulio monarchijų. Atlikto tyrimo rezultatai leidžia teigti, jog parlamentinių monarchijų konstitucijų ar konstitucinės reikšmės aktų, įtvirtinančių monarcho įgaliojimų trukmės sąlygas

principinės nuostatos yra stabilios (šiuolaikinių parlamentinių monarchijų istorijoje nebuvo atvejų, kai jos virstų dualistinėmis ar absoliutinėmis) ir sudaro prielaidas konstitucinių papročių atsiradimui.

9. Vyraujančių pasaulyje parlamentinių monarchijų valdovų įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų įgyvendinimo sėkmingumą paaiškina atvirkščiai pritaikyta Montesquieu valdžios įgaliojimų/trukmės priklausomybės aksioma. Iš monarcho atėmus daugelį jo turėtų galių, šios institucijos įgaliojimų reikšmė tapo tokia menka, jog jos įgaliojimų trukmė netrukdo viešpatauti Tautos suvereniteto, valdžių padalijimo ir konstitucijos viršenybės principams.
10. Prezidento įgaliojimų trukmės teisiniai apibrėžimai patyrė ypač dinamišką raidą. Daugelyje valstybių (žr. Priedas Nr.1) prezidento įgaliojimų trukmės apibrėžimai keitėsi daugiau nei du, o kai kuriose iš jų – keliolika kartų. Tyrimo metu Centrinės ir Pietų Amerikos valstybių pavyzdžiais patvirtintas ginamasis teiginys jog prezidento įgaliojimų trukmės nuostatų stabilumas nepriklauso nuo prezidentinių respublikų amžiaus, patvirtina prielaidą apie tiesioginės Montesquieu taisyklės taikymo respublikos valdymo formoje problemiškumą.
11. Iki XX amžiaus pabaigos respublikų konstitucijose dominavo laisvo arba santykinai riboto perrinkimo galimybes numatančios nuostatos. XX amžiaus pabaigoje pasaulio respublikų konstitucijose pradėjo ryškėti griežtai ribotos prezidento įgaliojimų trukmės tendencijos (Afrikos, Vidurio Europos valstybės, žr. Priedai Nr.1;2). Deja, paskutiniajame dešimtmetyje respublikos vadovų perrinkimo galimybės vėl pradėjo laisvėti (Rytų Europa, Afrika). Atitinkamai prezidentų įgaliojimų trukmės tendencijos taip pat pradėjo didėti.
12. Šiuo metu pasaulio respublikų konstitucijose prezidentų įgaliojimų trukmės įvairovė išlieka didelė, o jų santykis su Montesquieu aksioma – nevienareikšmiškas. Kai kuriose parlamentinėse respublikose prezidento įgaliojimų trukmė yra labai griežta (Vidurio Europos respublikos), tačiau daugelyje prezidentinių ar pusiau prezidentinių respublikų (Afrikos, Azijos, Rytų Europos, kai kurios Pietų Amerikos respublikos) prezidento įgaliojimų neapibrėžtumas šios taisyklės požiūriu išlieka ypatingai laisvas.
13. Mokslinio tyrimo duomenys leidžia teigti, jog didesnė valstybės vadovo valdžia, sąlygoja didesnę įgaliojimų laiką nustatančių konstitucinių sąlygų pažeidimo tikimybę. Respublikos prezidento įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų pažeidimai būdingi prezidentinėms ar pusiau – prezidentinėms respublikoms. Jose tokios iniciatyvos vis dažniau įgyvendinamos piktnaudžiaujant tautos referendumo instrumentu (Priedas

Nr.7). Kitais atvejais prezidento įgaliojimų apimtis provokuoja politines jėgas nutraukti juos vykdančio asmens įgaliojimus anksčiau laiko organizuojant valstybės perversmus, pilietinius karus ar pasikėsinimus į prezidento asmens gyvybę. Praktikoje abu šie nekonstituciniai prezidento posto įgaliojimų trukmės pažeidimo būdai buvo ir tebėra paplitę daugelyje prezidentinių ar pusiau prezidentinių respublikų (Priedas Nr.3). Parlamentinėse respublikose tokie prezidento įgaliojimų trukmės konstitucinių nuostatų pažeidimai yra daug retesni (priedas Nr.3). Jų keitimas daugiau susijęs ne su prezidento, o su parlamento ir vyriausybės valdžios perėmimu.

14. Prezidentinių ar pusiau prezidentinių respublikų pastangos (įgaliojimų trukmės ribojimas, tarptautiniai susitarimai, teisinės sankcijos) siekiant išvengti valstybės vadovo įgaliojimų trukmės pažeidimų per beveik 200 metų laikotarpį didesnių rezultatų nepasiekė. Augančios sėkmingų prezidentų apkaltų tendencijos prezidentinėse respublikose (Priedas Nr.5) veikiau laikytinos ne valstybės vadovo įgaliojimų trukmės įgyvendinimo, o šios institucijos keliamų konstitucinių krizių įrodymu.
15. Montesquieu taisyklės tiesmukiškas įgyvendinimas istorinėse ar dabartinėse prezidentinėse bei pusiau prezidentinėse respublikose konstitucinio reguliavimo požiūriu išlieka problemiškas. Todėl JAV Filadelfijos konvente gimusi tautos suvereniteto, valdžių padalijimo ir konstitucijos viršenybės principus atitinkanti prezidento institucijos tolesnė perspektyva sietina su parlamentine respublika. Ši alternatyva ypač aktuali toms valstybėms, kurių konstitucinė raida yra pakankamai trumpa.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. Mantas Varaška, Darius Butvilavičius, "Parlamento nario indemnitetas: teoriniai ir praktiniai aspektai", Jurisprudencija, 2005, t. 64(56); 92–103;
2. Mantas Varaška, "Kai kurie teisinės valstybės santvarkos bruožai senovės graikų mitologijoje", Jurisprudencija, Mokslo darbai, 2007 3(93); 92–101;
3. Mants Varaška, "Japānas impērijas konstitucionālā sistēma (I)" // Likums un Tiesības. – ISSN 14074974. – 9. sēj., Nr. 7 (95) (2007, jūl.), 197.-211. lpp.;
4. Mants Varaška "Japānas impērijas konstitucionālā sistēma (II)"//Likums un Tiesības. – ISSN 14074974 9. sēj., Nr. 8 (96) (2007, aug.), 232.-237. lpp.
5. Mantas Varaška, "Prezidento įgaliojimų trukmė 1787 m. JAV Konstitucijoje", Socialinių mokslų studijos. 2012, Nr. 1(4), ISSN 2029–2236

GYVENIMO APRAŠYMAS

Vardas, pavardė: Mantas Varaška

Adresas: Didlaukio 51A-60, Vilnius;

El. paštas mantas.varaska@lrs.lt;

Socialinė padėtis:

Gimimo data: 1979 05 26

Tautybė: Lietuvis

Šeimyninė padėtis: nevedęs

Išsilavinimas:

Vidurinis: 1997 m. Kazlų Rūdos Prezidento Kazio Griniaus gimnazija;

Aukštasis: 2001 m. Lietuvos Teisės Universitetas, teisės bakalauro laipsnis;

2003 m. Lietuvos Teisės Universitetas teisės magistro laipsnis;

2004 m.- Mykolo Romerio Universitetas, doktorantūros studijos. Disertacijos tema „Valstybės vadovo įgaliojimų trukmė valstybės valdymo formose: lyginamasis aspektas“.

Ankstesnė profesinė veikla:

2003 m. sausio – 2004 m. gruodžio mėn. – VšĮ „Trakų nacionalinis sporto ir sveikatingumo centras“ juristas, vadybininkas;

2003 m. rugsėjo mėn. – 2008 m. spalio mėn. – Mykolo Romerio universitetas, Konstitucinės teisės katedros lektorius.

2004 m. gruodžio mėn. – 2006 m. birželio mėn.. Seimo narės N.Steiblienės padėjėjas;

2006 m. birželio mėn. – 2006 m. liepos mėn.. Seimo nario H.Žukausko padėjėjas;

2006 m. liepos mėn. – 2008 m. spalio mėn. LR Teisingumo ministerija, ministro patarėjas;

Dabartinė profesinė veikla:

2008 m. lapkričio mėn. – LR Seimo narys.

Veiklos sritys:

Komitetai: Žmogaus teisių komitetas;

Komisijos: Pasipriešinimo okupaciniams režimams ir nuo okupacinių režimų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisija;

Darbo grupės: LR Rinkimų kodekso darbo grupė (grupės vadovas);